

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

FARVERGADE

HISTORISK-TOPOGRAPHISK BESKREVEN

VED

O. C. NIELSEN,

CASSERER, TOPOGRAPH.

TYGE BRAHE 1586.

ARNOLD BUSCK

KJØBENHAVN

1924

FARVERGADE

HISTORISK-TOPOGRAPHISK BESKREVEN

VED

O. C. NIELSEN,

CASSERER, TOPOGRAPH.

TYGE BRAHE 1586.

ARNOLD BUSCK

KJØBENHAVN

1924

NÆRALBROS BOGTRYKKERI
VALDIVSEN PROMENADE 5

FARVERGADE

Denne Gade var i gammel Tid den yderste Gade i Stadens sydvestlige Hjørne mod Kallebod Strand og hed da Søndergade, saaledes i 1543 da Niels Fikkesen til Sandbygaard købte to Boder her i denne Gade, hvilke betegnes at ligge „østen ud med Stadens Vold og vesten næst op til de andre mine fire Boder norden for Vandmølletaarnet". Naar Saxo taler om „den Absaloniske Bys Mure", maa han enten med en stærk digterisk Frihed tænke paa Absalons faste Borg paa Slotsholmen eller vel snarest paa et fast Værk ved selve Byen. Man kunde fristes til at betragte det gamle Vandmølletaarn, af hvilket der i Slutningen af det 19de Aarhundrede er blevet fundet Grundsten paa Vandkunsten ud for nuværende Nr. 3, som et Bygningsværk fra „den Absaloniske Bys" ældste Tid. Andet kunstigt Værn havde Byen ikke i sin første Tid. Aar 1290 siges det udtrykkeligt, at Byen blev befæstet. Søndergade løb lodret paa Vandmøllestræde, nuværende Raadhusstræde, og førte ud til Hjørnetaarnet ved Befæstningen.

Navnet Farvergade stammer fra et Farveri, som i 1560 indrettedes i en her liggende Gaard, og interessant er det at lægge Mærke til de mange forskellige Maader dette Gadenavn blev stavet paa i det 16de og 17de Aarhundrede, saaledes i 1581 Farregadenn, 1584 Farvegaden og Faruegadenn, 1613 Farffuegade, 1620 Farfuegade, 1656 Farffuergaden og Farwergade, 1659 Farffve Gade og Far-

regade, 1663 Farffuegaaden, 1668 Farffue gadenn og Farffve gaadenn, 1689 Farregaden.

Af Bykortet fra ca. 1650 ses det, hvor meget Vand der endnu bredte sig paa Steder, hvor der i Fremtiden skulde ligge Gader og Husrækker. Det salte Vand bredte sig endnu lige op til Vartov. Her var Hjørnet af Vester Vold, og herfra gik Bymuren langs Løngangsstræde og over Vandkunsten ned til Stranden, hvor den ved en bedækket Bro, en saakaldt Løngang, af Christian den Fjerde var bleven sat i Forbindelse med Befæstningsanlægene paa Slotsholmen. Men under Frederik den Tredje skete der en stor og betydningsfuld Forandring paa dette Sted. I Aarene 1667/68 førtes nemlig Vester Vold frem i lige Linie fra det gamle Hjørne ved Vartov og midt igennem det aabne Vand ned til nuværende Langebro, hvorved et nyt Areal indvandtes for Staden, nemlig Terrainet mellem den nye Voldlinie og Slotsholmen.

Det oprindelige Forhold, at Søndergade og senere Farvergade, strakte sig fra Befæstningen og helt hen til Vandmøllestræde, stod ved Magt indtil 1885, i hvilket Aar Gaden blev delt, idet Nr. 1 til 11 og 2 til 6, altsaa Strækningen mellem Gaasegade og Raadhusstræde, lagdes til Kompagnistræde, og en Snes Aar efter blev Resten, fra Gaasegade til Vester Voldgade, nedrevet med Undtagelse af det ærværdige Vartov, Byens ældste milde Stiftelse.

Af de her nedrevne Bygninger var særlig bekendt Gæstgivergaarden „Holger Danske", som laa paa Vartovsiden. Den havde i gammel Tid været et pænt og meget søgt Gæstehus, men blev efterhaanden et tarveligt Logishus med Beværtning, og endte som en berygtet Knejpe. „Holger Danske" var indtil Novbr. 1905, da den blev nedbrudt, den eneste bevarede gamle Gaard med to Facadekviste.

Ved Grundudgravningen i Farvergade, hvor „Holger Danske" havde staaet og videre hen til Gaasegade, viste det sig, at der oven paa den oprindelige Engbund var

bleven ophobet saa meget af Gødning og Husaffald, at Terrainet derved var højnet betydeligt, før man med Gruslag anlagde Farvergade derned over fra Vester Vold. Ophobningen fortsattes længe endnu paa samme Maade uden for Gaden; ogsaa denne højnedes lagvis efterhaanden op til den Højde, den nu har.

Den første Trædrikkevandsledning var lagt fra Gaden ind i Grunden, hvor den blev funden under „Holger Danskes" Port. Ledningen var gravet ned gennem Gadens Lag og godt et Par Fod ned i Gødningslaget. Hullet i Træledningen var tæt ved 7 Tommer i Diameter. 36 Fod fra Gaden gik fra Hovedrøret et 6 Fod langt Siderør mod Øst hen til Hjørnet af en gammel Murrest, som gik dels tilbage i Grunden mod Løngangsstræde og dels noget hen mod Gaasegade. Grundstenene laa omtrent i Højde med det første Gadeanlæg. Mellem Grundstenene var der dannet en Rendestensaabning, uden for hvilken der var sat en Tønde ned til at optage, hvad der flod ud. Paa Enden af Trærøret henne ved Muren stod en 4 5 Fod høj Rest af en Post. I Naboejendommens Grund hen mod Gaasegade var lagt 2 Trærør ind lige oven paa hinanden, og har antagelig ført Vand ind til Gosebryggeriet.

Ifølge Reesen laa i Farvergade paa hans Tid „Perle Gaarden" i Nr. 4 og en Del af Nr. 2 og endvidere „Magnus Hansens Gang".

Vi vil nu dvæle lidt ved det før nævnte Farveri, som bevirkede, at Søndergade blev til Farvergade. En nærmere Omtale af dette Farveri vil ogsaa være paa sin Plads her dels paa Grund af, at det var det første Exempel paa Fabriksvirksomhed i Kjøbenhavn, dels fordi dets Beliggenhed har megen Interesse, da Farvergaarden nemlig laa paa det nuværende Vartov Hospitals Grund og stødte op til den Gaard, som ejedes af vor berømte Astronom Tyge Brahe.

Naar man forlænger en Linie langs Husrækken paa det gamle Halmtorv gennem Vartovs Gaard til Løngangsstræde, har vi her Betegnelsen for den gamle Voldgade,

uden for hvilken Befæstningsmuren gik, der endte ved Vandmølletaarnet i den yderste Del af Vartovs Gaard. Uden om Muren gik Graven, der ved Vandmølletaarnet drejede mod Øst ned mod Vandmøllen, hvis Mølledam den dannede paa den nuværende Vandkunst. Hvor Løngangsstræde nu er, løb Vandet i Graven ned til Møllen, og dette skiltes fra Stranden ved en smal Opdæmning, hvorpaa der til Byens Sikring stod en Plankebefæstning. Den Vandkraft, der her var til Stede, fik den opfindsomme Konge, Frederik den Anden, Lyst til tillige at anvende paa en anden Maade, nemlig til Farveri og Klædemølle. Ideen til og Planlæggelsen af dette Farveri med tilhørende Klædemageri var Frederik den Andens, og Kongen kunde vel næppe have valgt en Plads, der egnede sig bedre for en saadan Virksomhed end netop her i Søndergade, thi dels kunde jo Mølledammen saa udmærket benyttes, dels fik Farveriet en fortrinlig Beliggenhed paa dette Sted med sin Baggaard ud til Møllebækken.

Kongen var meget optaget af snarest at faa dette Foretagende i Gang og traf til dette Øjemed i største Hast de nødvendige Forberedelser til Farveriets og Værkstedernes Indretning. Den 16de Decbr. 1559 skrev Kongen til Magnus Gyldenstjerne, at han skulde raadføre sig med forskellige forstandige Borgere om, hvorledes man bedst kunde tage fat paa Indrettelse af Farveriet med Klædeberederi og derpaa forskrive en Farver fra Lübeck eller Hamborg. Kongen vilde anvende 1000 Daler derpaa og ønskede, at man skulde købe Peder Christiernszens Gaard, der var at faa til Købs for 200 Daler. Denne Gaard havde Adelsmanden Peder Christiernszen til Hjelmsø købt i 1557 af Niels Fikkesen til Sandbygaard og denne igen i 1543 af Valter Simonsen. Kongen vilde ogsaa, at der skulde underhandles med Borgmestrene om, hvorledes det Bytaarn, der stod derved, kunde bruges til Farveriets Nytte.

Den kgl. Befaling om Farveriets Indrettelse, stilet til Magnus Gyldenstjerne, lyder saaledes:

„Frederich then andhen etc. Vor synderlig gunst til-
„forn. Wider, att som etther welfortencker, att wij

„tilforn haffue talidt mett etther om en farffuere oc „en, som kand berede klede, som wij wille haffue „boendis ther vdj wor kiøbsted Kiøbnehaffn, tha bede „wii etther oc begere, atthj ther om mett thet første „wille tale mett osz elskelige Jens Mogenssen, borgere „vdj wor kiøbsted Helsingøer, Matzs Lampe oc andre „forstandige borgere, hure thet best maate anfangis, „saa thet kunde gaa for seg, oc siden thet første „mueligt er lade bestille en farffuere fra Lubeck eller „Hamborg, som seg wille bosette ther vdj Kiøbne- „haffn oc bruge samme handtuerck. Wij wille thiil „thes behoff forstrecke jm daler tiill forraad oc første „bekostning tiil samme handell, att then maate komme „paa gang. Oc effthertiij wij forfare, att Peder Chri- „stiernszens gaard ther vdj Kiøbnehaffn er fall for „ijc daler oc osz elskelige Christoffer Mogenszen, wor „mand, tienner oc slotzfogit ther sammestedzs, skal „haffue forskreffne Peder Christiernsens fuldmagt then „at mue selge och affhende, bede wij etther oc be- „gere, attj paa wore wegne kiøber samme gaard, att „forskreffne farffuere ther kunde haffue hans woninge. „I wille oc tale mett wore borgemestere Anders God- „ske, Jesper Olszen oc Michel Schriffuer, huorledis „samme farffuerij anrettis, saa att thet byens torn, „som stander ther hoes, beleilig kunde brugis ther tiil „mett anden bequemhed, effther som i thet mett then- „nom kunde beskicke oc wor renttemester tilforn mett „thennom vdseet haffuer, ov etther her vdinden wille „beflitte, att thet maate bliffue bestillet, thet før- „ste mueligt er. Ther mett skeer etc.

„Datum Nyborg then xvj dag decembris aar etc. mdlix.

Under den fra Lübeck indkaldte Farvers kyndige Ledelse begyndte Virksomheden allerede i Slutningen af Decbr. 1559, altsaa inden Udgangen af Kongens første Regeringsaar. Det viste sig imidlertid, at Pladsen var for lille til, at Farveren tillige kunde have Bopæl derved, og Kongen befalede derfor, den 24de Febr. 1560, at der

skulde handles med Naboen Hans Waltherszen om en forfalden Bod med en lille tilliggende Grund.

Det kgl. Brev herom, til Magnus Gyldenstjerne, har følgende Ordlyd:

„Frederich then anden etc. Vor synderlig gunst til-
„forn. Wiider, att wij ere komne vdj forfaring, huor-
„ledis att then platzs, som wij haffue ladet vdlegge
„tiil et farffuerij ther vdj wor kiøbsted Kiøbnehaffn,
„icke skal were wiid oc stor nock, saa att farffueren
„ther sammestedz kand haffue sin woning, efftersom
„hannom fornøden er, oc formercke, att ther skall
„ligge ther hos en forfalden boed mett en liden jord,
„som hører en wed naffn Hans Waltherszen tiil; thij
„bede wij etther oc begere, attj wille handle mett
„forskreffne Hans Walterszen, at hand will vnde osz
„samme jord, oc ther som hand icke tilstede er, attj
„tha wille bestillet hoes borgemester oc raad ther vdj
„byen, att the sette samme jord for ett skielligt werd
„oc forhandle thet saa, att samme jord motte tillig-
„ges forskreffne farffuerij, effterthij thet er riget
„oc byen tiil gaffn oc beste. Ther mett etc.

„Datum Nyborg then xxiiij dag februarij aar etc. mdlx.

Købet kom ogsaa i Stand, og man har derefter Farveriets Plads temmelig nøje bestemt, idet det bliver en stor Del af det nuværende Vartov og navnlig den Del af Gaarden, hvor Kirken er og den tilsvarende Grund ud til Farvergade.

Resultatet af de første Driftsaar gav Haab om, at Farveriet havde en Fremtid for sig, men om det nu var Lübekkeren, der ikke forstod sig paa sit Kram eller Tiderne har været ugunstige, nok er det, eftersom Aarene skred frem, viste det sig, at Hs. Majestæts Farveri var et mindre lucrativt Foretagende; alligevel blev det holdt oppe, saalænge dets kongelige Grundlægger levede, men ved Frederik den Andens Død gik Valkeværket i Staa og Farveriet førte en hensygnende Tilværelse. I 1589, Aaret efter Kongens Død, var Farveriet gaaet saa stærkt tilbage, at man indsaa det haabløse i at fortsætte, og da der

begribeligvis ikke meldte sig nogen, som ønskede at sætte Penge i en Virksomhed, der vitterlig ikke kunde svare Regning, blev Farveriet ophævet og Farverigaarden overladt til Tyge Brahe, imod at han forpligtede sig til at indrette en særlig Bygning ud til Vandet, hvor Bedriften nødtorftigt kunde holdes vedlige og Farvemesteren have Bolig. Samtidig ansøgte han om at faa overladt den Skanse af Sten, som stødte næst op til Volden op til hans Stakit ved Porten, da han vilde opsætte en Bygning paa denne Skanse, som kunde være tjenlig og brugelig til den vidt berømte astronomiske Kunst, og det blev bevilget.

Paa Reesens Perspectivkort over Kjøbenhavn fra 1674 ses under Wester-Qvartier afbildet „das Hospital, Vartov, woselbst Tycho Brahæus seine Observatorium und Wohnung gehabt".

Som Tyge Brahe havde udmærket Forstand paa Stjærner, forstod han sig ogsaa godt paa Pengesager, og han var ikke længe om at regne ud, at han kunde faa betydeligt mere ud af Farvergaarden end Kongen. Klædemageriet var gaaet ind og Farveriet var ikke af større Betydning, end at Regeringsraaderne kunde først afstaa den større Farvergaard og derpaa den mindre mod at give Tyge Brahe Frihed til at indrette til Farveri efter Tid og Lejlighed.

Hans egen Gaard, som stødte op til Farvergaarden, havde han ejet fra omkring 1574, og rimeligvis arvet efter sin Fader. Her tilbragte han en stor Del af Sommeren og Efteraaret og her blev hans anden Datter Magdalene født. Tyge Brahe var imidlertid af flere Grunde ikke ganske tilfreds med Forholdene i Danmark, hvorfor han rejste til Udlandet, og skulde netop til at slaa sig ned i Basel, da Frederik den Anden i 1576 forlenede ham med Hveen. Dermed begyndte Tyge Brahes Glansperiode, men skønt Hveen blev Hovedsædet, gik Kjøbenhavn dog ikke derfor ud af Sagaen, idet han jo meget ofte opholdt sig paa sin Gaard i Farvergade. Hvert Aar kom han til Byen

og opholdt sig her i længere Tid, og han var ogsaa i Kjøbenhavn i 1588, da Frederik den Anden døde.

I 1597 forlod han Hveen for stedse, og begav sig med sin Familie, Disciple og Tyende til Gaarden i Farvergade, hvorhen ogsaa hans Bogtrykkeri og kemiske Redskaber blev bragt, og snart var Fortrædelighederne i fuld Gang mod Danmarks største Videnskabsmand.

Da Tyge Brahe havde forladt sit Fædreland, ophørte Fabriksdriften af sig selv. I 1599 brevvexlede han med sine Venner om at faa Gaarden solgt, og der meldte sig ogsaa 2 adelige Fruer som Lysthavende, men de vilde ikke indgaa paa at holde en Farver i Gaarden. Af et Brev fra Tyge Brahes Søn ses det, at Gaarden endnu i 1604 ikke var solgt, men stod og forfaldt.

Naar man senere hører Tale om Kongens Farveri, da laa dette ikke ved Volden, men længere nede mod Vandkunsten, idet Løngangsstræde Nr. 12—20 ligger paa det nyere Farveris Plads.

Ikke længe efter at Christian den Fjerde havde forbudt Helligaands Hospital at underholde Børn, optog han selv Christian den Førstes Tanke og oprettede i 1605 et Tugt- og Børnehus her i den gamle Farvergaard. Den 7de Octbr. 1605 befalede Kongen, at Løsgængere skulde bringes til Tugthuset, og denne kongelige Befaling, stilet til Statholder Brede Rantzow, lyder saaledes:

„Christianus 4. Wor synderlig gunst tilforn. Wiider, „att epthersom wij som en christen øffrighedt naadigst „bøer att haffue en christen indsehende medt, att den „trøglerje och betlerie, som her wdj riget och søn- „derlig her wdj wor kiøbsted Kiøbenhaffn merhe end „paa andre steder er wdj suangh, wid billige middell „kunde bliffue affskaffit, tha haffue wij naadigst thill „desz behoff ladet opbygge och ordinere enn Thucht- „huesz sammestedz, huor saadanne løszgiengere skulle „henordnis och indtagis och siden tillholdis att lere „en handwerck, huor med de thieris brødt och ophold „kunde fortiene. Thj bede wij eder och wille, attj „lader optage saa mange mandz och quindis per-

„soner, i kunde offuerkomme baade her wdj byen och „andenstedz, som wdj saa maade omløbber att thigge „och trøgle och icke med theris henders arbedt wille „fortiene deris føde, och thennem siden wdj thucht- „huset hersammestedtz lader henordne och indsette. „Ther etc.

„ Haffniæ den 7 octobris anno 1605.

Dette Tugt- og Børnehus var en Blanding af en velgørende Stiftelse og et stort Industriforetagende, men uagtet store Anstrængelser mislykkedes det dog i begge Retninger, og var kun kort Tid her i Farvergade, thi allerede i 1606 blev det flyttet til Lille Helliggeisthus, en Bygning, der havde hørt til Helliggeist Kloster og som til i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede var bleven brugt som Fattig- og Daarehus. Den 18de Octbr. 1606 fik Kongen af Fattigvæsenet Skøde paa Lille Helliggeisthus til et Tugthus, men dette var ikke tilfredsstillende, og den 30te Novbr. 1607 fik Kongen Skøde paa alle Helligaands Hospitals Bygninger, saa at Tugthuset, der var Stiftelsens officielle Navn til 1620, nu kom i Besiddelse af alle Bygninger mellem Helligaands Kirke og Graabrødre Torv. Allerede i Sommeren 1606 findes Tugthuset flyttet hen i sine ny Bygninger. Det ældste Regnskab for dette Helliggeist Tugthus begyndte nemlig den 21de Juni 1606, hvilken Dag Indflytningen altsaa synes at være foregaaet.

Ved Bybranden i 1728 blev Farvergade skaanet, men i 1795 nedbrændte hele den nordlige Side af Gaden.

For en lille Menneskealder siden havde Farvergade endnu sine gamle Huse, sin daarlige Brolægning paa Gade og Fortove, og Gaden, som var betydelig smallere end nu, havde over sig et rigtigt gammelt Præg, og gaar vi langt tilbage i Tiden, til det 18de og Begyndelsen af det 19de Aarhundrede, har der i Farvergade hersket de samme Forhold og udfoldet sig det samme ejendommelige Gadeliv som i Byens andre Gader. Ogsaa her har der været nok af Bulder og Larm. Datidens stive Vogne leverede Bulderet og mangfoldige Mennesker Larmen. Falbyden af Varer var almindelig overalt. Der var fuldt

op af Sælgekoner og Prangere, der syngende falbød deres Varer, Sild, Rejer, frisk Torsk o. s. v. i en Uendelighed, og fra Morgen til Aften lød de mest forskellige Raab og Melodier. Den største Part var paa Vandring og mange havde Vogn med, men ogsaa en Del sad ved Gadehjørnerne og solgte Frugt, Kager etc.

Midt i dette Virvar kunde pludselig Hunderakkerne komme kørende og saa blev der Halløj i Gaden. Den ene af Mændene kørte den lyseblaa malede Vogn med en Presenning over, og den anden løb i Forvejen med et stort Net paa en Stang, for at fange alle løsgaaende Hunde, som blev anbragt under Presenningen, hvorfra der lød høje gennemtrængende Hyl for hver Hund, der kom til. Det var en stor Morskab for Gadens Ungdom at følge efter Hunderakkeren, og der blev en Piben og en Skraalen, naar det lykkedes en Hund at undslippe.

Noget af det mest karakteristiske og ikke lidet fremtrædende Element i Gadelivet var Visekællingerne, hvoraf der var en forbavsende Mængde. De vandrede om, fulgt af en Skare Børn, og de ikke blot solgte Gadeviserne, der omhandlede det sidste grufulde Mord eller en anden rystende Begivenhed, men med en hæs Stemme sang de ofte Viserne for en lyttende Kreds, for at Folk kunde høre, hvad de fik for Pengene. Disse Viser spillede en stor, men uheldig Rolle, thi for mange af Befolkningen udgjorde de en væsentlig Del af deres aandelige Nydelse, og naar Bønderne drog hjem fra Staden, havde de gærne Lommen fuld af de nyeste Viser. Prisen var 1 eller 2 Skilling. Men velsindede og dannede Folk indsaa, hvilken Gift der her blev udstrøet i Samfundets lavere Lag, og man greb derfor til det rigtige Middel at fortrænge de slette Viser ved gode, der ogsaa blev falbudt paa Gaden.

Til dette Gadeliv hørte ogsaa Skomagerdrenge med Skødeskind og Trætøfler, og de gjorde alt muligt, for at lave Optøjer og kom idelig i Klammeri med den øvrige Gadeungdom. Der var saaledes Liv nok i Gaderne og det manglede heller ikke paa Skændescener eller Spektakler, som naar Læredrengene kæmpede med hinanden eller en

stor Skare fulgte efter en fuld Kone, der blev baaren til Raadstuen, bundet paa en Stige.

Men efterhaanden forandrede Gadelivet sig, ligesom Handelen kom til at foregaa paa en anden Maade, og den sidste Hunderakker og Visekælling ligger forlængst under Mulde. Skomagerdrengene er ikke mere saa balstyrige og render ikke mere rundt med Skødeskind og Tøfler og en Kagekone er et ukendt Begreb inde i den gamle Bydel.

Som Gadelivet i senere Tider undergik mægtige Forandringer, saaledes gik det ogsaa med Husene. Hvad der ikke brændte eller blev revet ned, forandredes eller moderniseredes ud- og indvendig, Kvistgavle fjærnedes eller ombyggedes, Kældere blev lavet om til Stuebutikker og høje Stuer til lave Stuer, og denne uafladelige Variation med Facaderne bevirkede, at Gaderne stadig skiftede Udseende. I Farvergade nøjedes man til Slut dog ikke med at forandre ved Husene, men iværksatte en vidtgaaende Omkalfatring i dette Kvarter, hvorved man udryddede hele den gamle Bebyggelse paa begge Sider med Undtagelse af Vartov, og ved den Lejlighed opstod en ny og bred Gaasegade.

Medens Farvergades gamle og minderige Huse et for et maatte vige Pladsen for kæmpemæssige Forretnings-Ejendomme og Gaden iførtes moderne Skrud, er alt gaaet sporløst hen over den gamle Stiftelse, Vartov. Til alle Sider skete der Forandringer og Ombygninger, Byen voxede uden om Vartov, der ligefrem belejredes af Storbyens Larm og Tummel. Tidligere havde Beboerne Udsigt til Philosofgangen og Voldens skønne Partier, til de Volde, som kalder Minder frem om vor smukke og herlige Bys Historie, Vext og Fremgang gennem Tiderne, om Folkets stigende Kultur, om Forfædrenes Liv og Færden baade i gode og onde Dage, og hos de ældre af den nulevende Slægt vækker glade, lykkelige og uforglemmelige Barndoms- og Ungdomsminder, der kaster Glans over Tilværelsen, men hvis sande Værdi de maaske alligevel først fik den fulde Forstaaelse af, da de saa hele

dette dejlige Voldanlæg forsvinde, hvorved Kjøbenhavn mistede sin kosteligste Perle i sin Skønheds Krans.

Men Vartov fik stadig Lov til at ligge uforandret som et Stykke Renaissance omringet af Asfalt og Electricitet og af nye og prægtige Bygninger, den ene mere storladen og flot end den anden. Trodsende alt forblev den gamle Kolos Vartov uindtagelig som en stærk Fæstning. Dens røde solide Mure og jernbeslaaede Porte beskyttede Gaarden og holdt de nye Tiders hensynsløse Angreb fra de gamle Enemærker. Vartov er gaaet sejrrig og stolt ud af Kampen, og trods den nære Beliggenhed ved Raadhuspladsens og de tilstødende Gaders stærke Trafik og Færdsel, som jager og suser her forbi, har Vartov dog formaaet at bevare sin Stilhed, Fred og højtidelige Præg, udvendig som indvendig, paa Trapper og Gange og helt ind i Fællesstuerne, hvor de Gamle har deres Hjem og nyder deres Livsaften i uforstyrret Ro og Fred.

Fra de Fællesstuers Vinduer, som vender mod Raadhuspladsen, har Beboerne den interessanteste og livligste Udsigt og hver af de hyggelige Stuer rummer en Samling af Hjem, thi hver Seng m. m. udgør et Værelse. Sengen staar op til Væggen og hver Beboer har gærne, foruden en Commode eller et mindre Skab, 2 Stole, som gør deres Nytte i 2 Henseender, dels til at sidde paa dels til at angive Skellet med Naboens Seng. Paa den knap tilmaalte Vægplads over Sengen hænger tæt sammen et Udvalg af de Billeder og Fotographier, som en Gang prydede deres eget og virkelige Hjem, og hvortil der knytter sig glade Minder eller som paa anden Maade har Erindringsværdi. Hist og her titter en vissen Blomst frem ved Billedets Ramme, og for vedkommende er disse Blomsterrester et Clenodie, som kalder lyse eller vemodige Minder frem, saa ofte de gamle Øjne løftes imod dem.

For at sikre og opretholde Orden og Fred paa Fællesstuerne og undgaa Misforstaaelser eller Krænkelse af Ejendomsretten, er det en hævdvunden Overenskomst, at den ene skal respectere den andens Enemærker, og det er en fast Vedtægt, at den ene ikke har noget at sige

paa den andens Gulvbrædder. Stuens Midtergang er en Slags neutral Zone, hvor de alle kan færdes frem og tilbage. Fra hvert „Værelse" kan de tale med hinanden, men naar En gaar over til en Anden, kalder de det at gaa paa Besøg, hvad enten det er med eller uden Invitation, hvorved pointeres, at der er noget paa Stuen, som hedder: „Her er mit og der er dit". Naturligvis kan det ikke undgaaes, hvor der er mange sammen paa en Stue, at der i Løbet af Dagen kommer en Kurre paa Traaden, thi mange af disse gamle Mennesker har jo i deres yngre Dage været saa vant til at commandere og til lidt daglig Skænderi og Mundhuggeri, at de vanskelig helt kan undvære det at gøre sig gældende paa deres gamle Dage; de maa derfor have en lille Smule af det i Gang hver Dag, men det hele betyder ikke mere, end at de samme, som den ene Dag saa surt til hinanden, er næste Dag de bedste Venner. Saadanne Skærmydsler foretalder hyppig, og de forstyrrer ikke Freden og Stuevenskabet, men bidrager tværtimod til, at de bagefter kommer til at holde meget mere af hinanden.

Et Besøg i denne gamle Gaard er højst interessant, og naar man paany kommer ud paa Gaden, er det som om man pludselig sprang fra Fortiden ind i Nutiden, thi medens Farvergade nu er ny og straalende, en bred moderne Gade med Asfalt og flot udstyrede Bygninger, staar Vartov uforandret, beskeden og hyggelig, som et smukt Fortidsminde.

Den nye fremfarende Tid tog haardt paa Farvergade, gjorde kort Proces med det ene gamle Hus efter det andet, og trængte helt ind paa Livet af den gamle Gaard Vartov, men her gik man i sig selv, standsede og bøjede sig i Ærbødighed for Fortiden og lagde stiltiende den gamle Stiftelses Skæbne i Fremtidens Haand.

Det har ofte været paa Tale at opføre en ny Vartov-Bygning et andet Sted i Byen, og den 17de Novbr. ifjor oplyste Berlingske Tidende om den nu paatænkte Nyordning af Vartov Hospitals Forhold, gaaende ud paa, at Kommunen overdrager Vartov en ved den projecterede Parkallé beliggende Grund, der i Størrelse og Beliggen-

hed vil egne sig for Opførelse af en ny Vartov-Bygning, og Grunden overdrages uden andet Vederlag, end at Hospitalet giver Afkald paa det aarlige Tilskud fra Kommunen paa 8800 Kr., hvilket Tilskud udgør Erstatning for en Hospitalet tilhørende Kapital, som det mistede i 1771-81, mens Styrelsen af det var henlagt til Byens Fattigvæsen. Naar Forslaget om Erhvervelsen af Byggegrunden er vedtaget, agter man strax at gaa igang med Forberedelserne til Opførelsen af den nye Bygning. Vi faar nu at se, om det denne Gang bliver til noget, men i hvert Fald er man Løsningen nærmere end nogensinde før, og de gamle Beboere glæder sig til Forandringen, da Fællesstuerne saa vil være en Saga, idet den nye Bygning skal indrettes saaledes, at hver Beboer faar sit Værelse.

Den af Kraks Vejviser udgivne fortræffelige Bog „Minderige Huse" giver interessante Oplysninger om, hvilke kendte og ansete Personligheder, der har boet i Farvergade i Tidsrummet 1770 til 1870.

Nr. 23. (Nedrevet 1908. Laa paa en Del af den Grund, der nu indtages af Nr. 17, Matr. Nr. 281).
Goldschmidt, M. A., 1842. Cand. phil.

Nr. 27. Vartov. Egede, 1770 89 (1770 Professor og Præst, 1780 Biskop og Præst).

Nr. 12. (Nedrevet 1908. Laa paa en Del af den Grund, der nu indtages af Nr. 6, 8, Matr. Nr. 283).
Preisler, J. D., 1808, forhen kongl. Skuespiller.
Dampe, J. J., 1851, Dr. phil.

Nr. 24. (Nedrevet 1908. Laa paa en Del af den Grund, der nu indtages af Nr. 12, Matr. Nr. 286).
Heger, S., 1846-50, forh. kgl. Skuespiller.

Farvergade faldt for Hakke og Brækjern, men Vartov blev staaende, og Navnet Farvergade blev tilbage som et Minde om Frederik den Andens uheldige Forsøg med Farveri, men til Ordene, Farveri og Farvergade, knytter sig ogsaa Mindet om, at her boede og virkede Fædrelandets gode Søn, Tyge Brahe, den Mand, der bar Danmarks Ære op til Stjærnerne.

Tidligere udkommet af samme Forfatter:

„CHRISTIANS KIRKE“

„NYHAVN“

„NIELS HEMMINGSENS GADE“

„KNIPPELSBRO“

„DYVEKES GAARD“

„KJØBMAGERGADE“

„KNABROSTRÆDE“

„VESTERGADE“

„LARSLEJSTRÆDE“